

הכול כפוי: למה ניתנה התורה באונס ובכפייה? מבוסס על ליקוטי שיחות לו/9 ואילך

ליאניד ברז'נייב, השליט הבלתי מעורער של ברית המועצות, המריא בטיסה ממוסקבה לניו יורק. עם גמר ההמראה הוא ניגש אל הטייס ואמר: "בוקר טוב". הטייס השיב בכבוד: "בוקר טוב אדוני הנכבד, מנהיגה המהולל של ברית המועצות". בצהריים קם ברז'נייב מהכיסא ואמר לטייס: "צהריים טובים". הטייס נעמד בהצדעה: "צהריים טובים לאדוני, גיבורה הנערץ של ארצנו".

לאחר הנחיתה בניו יורק עבר ברז'נייב על יד הטייס והפטיר: "ערב טוב". הטייס השיב: "לך לעזעזל, חתיכת מושחת!". אנחנו כבר בארצות הברית ואני לא חושש ממך"...

ככל שהעולם מתקדם ומתפתח, ישנם מושגים שיוצאים מהאופנה. מדובר במונחים מוסכמים שהובילו את החשיבה האנושית אלפי שנים, אך כיום הם מוקצים מחמת מיאוס. מושג כזה הוא: "כפייה". דורות על גבי דורות האמינו שליטים כי הם יכולים למשול בכוח הזרוע. הם יאיימו, ידכאו ויכאיבו וכך יאלצו את בני עמם לציית להם. אך כיום אנו יודעים שכפייה היא אשליה זמנית. היא סיר לחץ מבעבע שבסוף הוא מתפוצץ. אפשר לדכא אנשים שנה, שנתיים או מאה – אך אי אפשר לדכא את הרוח. הדחף האנושי לעצמאות ינצח את הדיכוי ויקום על יוצריו.

וכאן עולה שאלה עצומה שמטרידה את המפרשים כבר אלפי שנים. זאת אחת התמיהות שאמורה להטריד כל אדם חושב ואי אפשר להניח לה עד שמוצאים פתרון טוב ומשכנע. אנו עוסקים היום בסוגיית "כפה עליהם הר כגיגית".

בארבעים הימים האחרונים אנו עוסקים בהליכי הכנה פנימית לקבלת התורה, ובשבת הקרובה נברך את חודש סיון. זו ההזדמנות לחקור את הדרך בה נתן ה' את התורה לישראל.

הגמרא מספרת על שני מהלכים הפוכים וסותרים בהם נקט הקב"ה. מצד אחד, ה' העניק לישראל בחירה חופשית מלאה האם לקבל את התורה. בעידן פרימיטיבי לפני 3000 שנה, בו מלכים אילצו את בני עמם לציית להם, מלך מלכי המלכים, לא הכריח איש לכלום. ואף לאחר יציאת מצרים שהיינו חייבים לו את חרותנו, הניח בידינו את הבחירה החופשית לומר: לא, תודה.

כך מספר המדרש סיפור ידוע על הסיבוב שעשה ה' בין האומות:

1. מכילתא יתרו: ה' נגלה על בני עשו הרשע ואמר להם: מקבלים אתם את התורה? אמרו לו מה כתיב בה? אמר להם 'לא תרצח'. אמרו זו ירושה שהוריש לנו אבינו, שנאמר 'על חרבך תחיה'. נגלה על בני עמון ומואב ואמר: מקבלים אתם את התורה? מה כתוב בה? אמר להם 'לא תנאף', אמרו לו כולנו מניאוף באנו, דכתיב 'ותהרין שתי בנות לוט מאביהם'. נתגלה על בני ישמעאל ואמר מקבלים את התורה? מה כתוב בה? אמר להם 'לא תגנוב', אמרו בזו הברכה נתברך אבינו, דכתיב 'והוא יהיה פרא אדם'. וכשבא אצל ישראל ... פתחו כלם פיהם ואמרו: 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע'.

הקב"ה בכבודו ובעצמו נהג כאחרון אנשי המכירות והסתובב בין האומות להציע את מרכולתו. ה' שמע יותר מפעם אחת את התשובה הנחרצת: "לא"! ובכל זאת המשיך לתור אחרי הסכמה וחיץ לקבלת התורה. ה' לא נתן תורתו לישראל עד שאמרו מבחירתם החופשית: "נעשה ונשמע".

מצד שני, התורה וחז"ל מספרים על מאורע הפוך לחלוטין שאירע בהמשך הדרך. בפרשת מתן תורה נאמר: "ויוצא משה את העם לקראת האלוקים מן המחנה ויתייצבו בתחתית ההר". כאן עלתה בפני חז"ל שאלה: כיצד הם התייצבו בתחתית ההר והרי הצטוו מראש במצוות "הגבלה", לפיה היה עליהם לשמור מרחק יציב מן ההר כדי ליצור שטח סטרילי בינם ובין הקדושה?

אפשר לתרץ בפשטות שהם התייצבו **קרוב** לתחתית ההר ולא תחתיו ממש, אך הגמרא מעדיפה ללמוד דברים כפשוטם ולמצוא כאן רמז לאירוע דרמטי ומטלטל שהתחולל שניות לפני מתן תורה.

שבת פח,א: ויתייצבו בתחתית ההר ... מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם. אמר רב אחא בר יעקב: מכאן מודעא רבה לאורייתא. [אדם שאולץ בכוח לקנות משהו ומפרסם הודעה מראש שנאנס לבצע הקניין, מובן שהעסקה אינה עסקה. וכך יהודי יכול להצטדק שאינו מקיים המצוות משום שנאנס לקבל התורה].
אמר רבא: אעפ"כ הדר קבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב 'קיימו וקבלו היהודים' - קיימו מה שקיבלו כבר [בזמן גזירת המן נותרו דבקים ביהדותם **מרצונם** ואז נוצר מעמד חוקי מחייב לקבלת התורה בסיני].

ולא צריך להיות מפרש כדי לתמוה מכל צד: ראשית, איזה טעם יש באירוע חתונה שנכפה 'באיומים'? נתאר חתן שמנפנף במוטות החופה מעל ראש כלתו ומכריז: 'הינשאי לי או שכאן תהיה קבורתך'¹...

מהר"ל תפארת ישראל פרק לב: מה זכות הוא זה? שמא אם לא כפה עליהם ההר היו חוזרים?

שנית, אם ה' כפה את ישראל, מדוע לא כפה גם את האומות שסירבו מראש לקבלה? הגמרא (עבודה זרה ב) אומרת כי זאת בדיוק תהיה טענת האומות בגאולה העתידה. "לעתיד לבא מביא הקב"ה ספר תורה בחיקו ואומר למי שעסק בה יבא ויטול שכרו. מיד מתקבצים ובאין עובדי כוכבים בערבוביה ... ואומרים לפניו: רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגית ... כמו שעשית לישראל!"

והשאלה השלישית והחזקה מכולן: מה היה הצורך בכלל לכפות עליהם הר כגיגית? הרי הם הכריזו קודם באהבה והתמסרות עצומה "נעשה ונשמע"?

תנחומא נח ג: ואם תאמר ... [למה] כפה עליהם את ההר? והלוא משעה שאמר להם מקבלים אתם את התורה ענו כולם ואמרו: 'נעשה ונשמע'?

הרבה יותר מכך: הם לא אמרו רק שתי מילים 'נעשה ונשמע' (שאז אפשר היה להטיל ספק שמא עשו זאת בפזיזות מחמת האהבה הגדולה שהשפיע עליהם הקב"ה, אלא) הרבה יותר מכך: במשך **ארבעים ותשעה יום** הם ספרו את הימים כהכנה וציפייה למתן תורה. כך הבאנו מדרש בשיעור לפרשת תזו"מ אודות אותו אסיר שהתבשר מהמלך כי הוא ישוחרר מהכלא ואחר כך יתחתן עם בת המלך. אותו אסיר ספר את הימים בהתרגשות לקראת החתונה. וכך נהגו ישראל במשך 49 ימים רצופים שספרו את הימים בהתרגשות לקראת קבלת התורה. וברור שתקופה ארוכה כזו היא זמן ממושך כדי לעכל את משמעות האירוע ולהגיע אליו **בדעה צלולה ומגובשת**.

מה היה אם כן הצורך להוסיף לחדוות החתונה מוטיב של הכרח ושעבוד²?

ב. התמיהה הזו, אודות בסיס הקשר והמחויבות למצוות התורה, מזכירה תמיהה נוספת: מנהג ישראל לקרוא בחג השבועות את מגילת רות. וגם קהילות שאינן קוראות את המגילה מתוך הקלף, אומרות אותה בתוך נוסח "תיקון ליל שבועות".

¹ **בדיחה – אהבה יחידה:** נערה יהודייה בבית ספר קומוניסטי קיבלה משימה בספרות: לכתוב חיבור "מדוע אני אוהבת את רוסיה"? היא באה הביתה ושאלה את אבא שלה מדוע הוא אוהב את רוסיה. האבא ענה שהוא לא אוהב את רוסיה. היא שאלה את אימא שלה ואת האחים שלה וכולם ענו שהם לא אוהבים את רוסיה. לא ידעה הנערה מה לכתוב עד שכתבה כך: "אני אוהבת את רוסיה משום שאף אחד אחר אינו אוהב אותה"....

² התנחומא שם עונה כי הם קיבלו מרצונם רק את הלכות **התורה שבכתב** ולא את כל **ההיקף והעומק של התורה שבעל פה**. ולכן נוצר צורך לכפות עליהם הר כגיגית כדי לחייבם גם בפרשנות התושב"ע. אולם עדיין נותרה עיקר הקושיה על מקומה: איזה זכות וטעם יש בקבלה מתוך כפייה?

בנוגע לקריאת מגילה זו נאמרו טעמים רבים, כמו הרצון להזכיר את הייחוס של דוד המלך אשר נולד ונפטר בשבועות, ולכן מקדימים לקרוא את מגילת רות שמספרת על הגעתה של רות לעם ישראל, האישה שהייתה הסבתא-רבה של דוד המלך מצד אביו, ישי.

אולם הטעם החשוב ביותר הוא זה שמובא כבר במדרש: **2. ילקוט שמעוני רות תקצו: מה ענין רות אצל עצרת? ללמדך שלא נתנה תורה אלא על ידי ייסורים ועוני.**

כשם שרות זכתה להיכנס לעם ישראל רק לאחר שויתרה על הכול - על בית הוריה, על סביבת הגידול שלה – והגיעה לארץ ישראל בחוסר כל, כך הדרך של כולנו לקבל את התורה היא מתוך מוכנות לעבור דרך ייסורים ועוני.

והשאלה עולה מאליה: איזה ייסורים כרוכים בקבלת התורה? הרי יהודי אינו מפסיק לשיש ולשמוח עם התורה? דוד המלך זימר: "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים", "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי", וגם מבחינה הלכתית, לימוד התורה ממלא בשמחה ועונג גדולים כל כך, עד שאסור ללמוד תורה בתשעה באב ובימי אבלות ל"ע משום ש"פיקודי ה' ישרים משמחי לב"?

תענית ל,א: תשעה באב אסור באכילה ושתייה ... ואסור לקרות בתורה ... ותינוקות של בית רבן בטלין [מלימוד תורה] משום שנאמר (תהלים יט) פקודי ה' ישרים משמחי לב.

מה אפוא מרכיב הייסורים הכרוך בקבלת התורה? ומדוע הכרחי לעבור גם את השלב הזה?

ג. ערב יום הכיפורים בעיירה ברדיטשוב. תושבי העיירה התכוננו ברטט ליום הקדוש והכינו את כתבי ה"פדיון נפש" אותם יגישו לצדיק מברדיטשוב להעתיר עליהם תחינה בתפילות היום. לפתע יצא הצדיק מחדרו והורה הוראה מפתיעה: כל הזכרת שם בכתב הפדיון תעלה שני רובל. הבשורה הכתה בתדהמה את תושבי העיר. הם היו עניים מרודים ובקושי מצאו את הכסף לקנות את צרכי החג והנה גזירה חמורה כזו. אך לא נותרה ברירה. כל אחד כתב רק את השמות שהיו זקוקים בדחיפות לברכה וצירף את הכסף.

רגע לפני שקיעת השמש, הופיעה אישה בחדרו של הרבי. היא הגישה את הבקשה וצירפה בידיים רועדות שני רובל. הרבי פתח את הנייר וראה שהיא כתבה שני שמות: את עצמה ואת הילד שלה. הרבי החזיר לה את המכתב ואמר ביובש שעליה לצרף ארבע רובל.

"אנא רבי, אין לי יותר, גם את שני הרובל הללו לווייתי מאנשים טובים". "אז תמחקי שם אחד מהפ"נ", אמר הרבי בתוקף. לא נותר לה זמן להתלבט, השמש עמדה להיעלם בשולי הרקיע, היא נטלה את הפ"נ, מחקה את השם שלה ואמרה: "רבי, ברך את הילד שלי. הוא קודם לי".

הזדקף הרב מברדיטשוב על מקומו, הרים את הראש וקרא: "ריבוננו של עולם, תראה אימא יהודייה. החיים שלה קשים, לא קל לה לגדל את הילד, אבל ברור לה שהילד קודם לה. עם ישראל הם בניך. לפעמים קל להיות נאמן להם ולפעמים לא, אך אין ברירה אלא לרחם עליהם"...

המהר"ל מפראג עונה תירוץ 'חסידי' מקורי על השאלה הגדולה: הקב"ה הכניס מרכיב של אונס בקבלת התורה – לא בשבילנו, אלא בשבילו!. כדי לכבול את עצמו בקשרי עבותות נצחיים לעם ישראל. ישנו דין בתורה, לפיו אדם שמפתה נערה לקיים אתו יחסי אישות – משלם קנס ומשחרר אותה, אולם אדם שאנס אישה, "לא יוכל שלחה כל ימיו". הצעד החמור שעשה כובל אותו במחויבות נצחית אליה ואין לו אפשרות להפקיר אותה. כמובן, האישה יכולה לסרב להתחתן אתו, אך במקרה שהיא רוצה להישאר אתו [בניח מסיבות כלכליות או להביא ילדים] - הוא אינו יכול לשבור את הקשר.

ובדיוק מהטעם הזה הכניס הקב"ה מרכיב של 'אונס' בקבלת התורה: ה' ידע שיבואו ימים קשים שהוא עצמו ימאס בקשר עם ישראל. ילדיו ייסחפו אחרי הבעל והאשרה, בניו יתלהבו מההזמנה של

אחשוורוש להשתתף במשתה היין וייהנו מסעודתו של אותו רשע. ולכן נוסף לכתחילה מרכיב של אונס במתן תורה, כדי **שה' עצמו** יהיה כבול לנו ולא יוכל שלחנו עד ביאת משיח צדקנו.

3. מהר"ל שם: כשבא הקב"ה לתת תורה על הר סיני, כפה הר כגיגית שיקבלו תורתו וכיון שכך, ישראל אנוסתו של הקב"ה וכתוב: 'ולו לא תהיה לאישה לא יוכל שלחה כל ימיו'. ולא כן אצל מפתה.

זה ביאור מיוחד במינו, אך הוא בבחינת 'דרוש חסידי' ולא פשט. עלינו למצוא הסברים פשוטים וישירים אשר יעניקו ביאור משכנע אודות מרכיב ההכרח במתן תורה.

ד. החסיד רבי בערל גורביץ' (צרפת) נכלא במחנה עבודה סובייטי. הוא ניסה להבריח את הגבול בלבוב, אך נתפס ונכלא. אותו מחנה היה למזלו הטוב מקום קל יחסית והיו מאפשרים לו להניח תפילין ואף היה יכול למצוא כמה מאכלים בלי בעיות כשרות.

העיסוק העיקרי במחנה היה תפירת ארנקים עבור המסחר הממשלתי והאסירים היו יושבים כל היום על יד מכוונות אריגה. הגיע יום השבת והרגל שלו רעדה. כיצד ילחץ על פדל המכונה בשבת. מדובר בחילול שבת מדאורייתא. בעודו מתלבט מה לעשות, ניגש מנהל העבודה ואמר: "גורביץ, אני מבין שאתה לא רוצה לעבוד בשבת, אבל אין לך ברירה. אם תמשיך לחלום איאלץ להלשין עליך למפקד המחנה ואתה תישלח למחנה קשה בהרבה בעומק סיביר".

מחשבותיו של ר' בערל הלמו בליבו. אולי נכון לוותר. אם יעבור לסיביר, לא ברור אם ישרוד את החורף. כאן הוא גם יכול להניח תפילין ומוצא מה לאכול ואילו בסיביר הוא עלול להתמודד עם רעב. הוא חווה רגע בלבול, אך לאחר זמן התמלא אומץ והחליט שהם לא ישברו אותו.

המנהל הזהיר אותו לעבוד, אך הוא התעלם וידע שהעונש החמור בוא יבוא. בתחילת השבוע הוא נקרא אל משרד מפקד המחנה. שלושה קצינים בכירים ביקשו להבין מדוע הוא עושה צרות. הוא הסביר שאינו יכול לעבוד בשבת, הם הרימו את הקול ואיימו שהוא יאבד את כל הזכויות שלו, אך הוא נותר נחוש ועיקש. הם הרהרו בינם ובין עצמם ואז אמר המפקד כך: במרכז המחנה עומד מחסן העורות בו שומרים את חומר הגלם ממנו תופרים את הארנקים. אתה תמונה להיות השומר של המחסן וכך תוכל לשמור את השבת באין מפריע. לא תצטרך לעשות דבר מלבד ישיבה על כיסא.

גורביץ היה המום. איפה טמונה המלכודת? מדוע הם מתחשבים בו? "פשוט מאוד, אמר המפקד, השומרים שהפקדנו עד היום היו אלה שגנבו הכי הרבה. אבל אדם נאמן כמוך שמוכן לאבד הכול בשביל האמונה שלו, לא ייגע ברובל שאינו שייך לו"...

מובא בספרי חסידות רעיון גדול: כדי לעוף בחיים בכלל ובעבודת ה' בפרט, נדרשות שתי כנפיים: "אהבה ויראה". ובפשטות: **אהבה ומחויבות**. ובעברית פשוטה: **חשק ומשמעת**. חשק הוא גורם חשוב, אך אי אפשר להתקדם בלי משמעת. ללא צייתנות לחוקים ולהבנה **שככה זה!**. החיים מורכבים מכל כך הרבה אתגרים שחשק אינו יכול להספיק נגדם בלבד. פה קמים עייפים בבוקר ואין כוח להתפלל, שם נמצאים בחופשה רחוק מהבית ואין מה לאכול כשר. ופעמים עומדים בניסיונות בענייני כספים וממונות. הדרך היחידה להתמיד בכל מחיר היא להוסיף ענף של **מחויבות** - **שלא מותר ברירה אלא להמשיך**. אנו לא רק **רוצים להיות יהודים**, אלא **מוכרחים להיות יהודים**.

ולכן הקב"ה הוסיף נדבך של הכרח למתן תורה, עבור הימים והרגעים בהם החשק ייגמר. בכך בא הקב"ה ואומר: 'אני יודע שאתם רוצים להיות קשורים אלי - וכדי שתצליחו בכך אני גם **כופה אתכם לעשות זאת!** כך שההכרח - אינו מחליף את הבחירה החופשית, אלא - **תומך בה**. קבלת עול היא קבלן הביצוע של הרצון הפנימי. היא תעודת הביטוח שהתכנית הטובות לא יישארו על הנייר.

וזאת נקודה שצריכים לחדד בימינו: אנו חיים בעולם ליברלי בו הכול דמוקרטי. ילדים מחליטים מה בא להם ללבוש ומה לא בא להם, בתי ספר דמוקרטיים צצים בכל פינה ונערים צעירים מחליטים מהם

רוצים ללמוד ומי יהיו המורים שלהם. וכאן חשוב לחדד – שזה לא רק נוגד את החינוך היהודי, אלא – יותר גם את השכל הישר. החיים הם אינם "תכנית כבקשתך", אדם נדרש כל כך הרבה פעמים בחיים **לנצח את עצמו** והדרך היחידה להצליח בכך היא להתחנך מגיל צעיר להקשבה ולציות. ילד מוכרח לשמוע מעת לעת את המילים: 'כי ככה אבא/אימא אמרו'. או 'תעשה בלי רצון/בלי לאהוב'.

המתנה הגדולה ביותר שהורים יכולים לתת לילדיהם היא **לתבוע מהם! מתנת המשמעת**. היכולת לנצח את עצמם ולהביא לידי ביצוע את רצונם הפנימי.

בן פורת יוסף [הרב יעקב יוסף מפולנאה] וישב סו, ד: שמעתי מפי מורי [הבעש"ט, שיום ההילולא שלו חל בחג השבועות] לכך כפה הקב"ה על ישראל הר כגיגית, ללמד שגם כשאנו חושק בתורה ועבודת ה' מכל מקום אינו בן חורין להתבטל, ויעשה בעל כורחו וידמה כמי שכופים אותו בעל כורחו. והוא דרך טוב לאיש הישראלי לימי הקטנות, שלא יבטל מעסק לימודו ועבודת ה' גם כשאנו חושק.

עד כאן ביאור פשוט, אמנם תורת חב"ד מציגה ביאור עמוק וחודר כליות ולב. למעשה, לא מדובר ברעיון או ארט, אלא הוא-הוא תמצית היעד והתכלית של מתן תורה.

ה. פרופסור וולוול גרין ממדינת מינסוטה בארצות הברית היה מומחה לאפידמיולוגיה (חקר המחלות). הוא נחשב אחד המדענים הבקיאיים בתחומו ונמנה על הצוות המצומצם של נאס"א שחקר האם יש חיים על המאדים. פרופסור גרין ניהל חיים רחוקים מתומ"צ, עד שבשנות השישים הגיע למיניאפוליס במינסוטה שליח נמרץ בשם הרב משה פלר והוא פעל לקרב את גרין לחיים רוחניים.

פעם גרין קיבל טלפון מהרב פלר. "וולוול, שמעתי שאתה אמור לטוס בקרוב לנסיעה ארוכה לצרכי עבודה, אני מבקש שתעשה לי טובה: אנא הזמן אוכל כשר לטיסה". גרין לא הבין כלום. באותה תקופה הוא לא שמר כשרות בביתו ומהו צריך להיות מחמיר במיוחד בטיסה? אך הרב המשיך והסביר כי 'זה יעשה טוב ליחסי הציבור של הקהילה. הרבה יהודים יתרשמו מכך שמדען מכובד כמוך מקפיד על כשרות'. גרין לא חשב שזה רעיון טוב, אך לא התנגד לעזור לרב.

בכל היום שלפני הטיסה גרין התרוצץ ולא הכניס כלום לפה. הוא המתין בקוצר רוח לסיום ההמראה ולחלוקת הארוחה. בתור נוסע במחלקה הראשונה הוא היה אמור להיות הראשון שיקבל את המנה. ההמראה הסתיימה, הדיילים החלו בחלוקת האוכל, אך הם דילגו על גרין. הפרופסור המנומס גייס את כל מידת הסבלנות ושאל בעדינות איפה המנה הכשרה שהזמין? הדיילת התנצלה כי הוא הנוסע היחיד שהזמין מנה ייחודית כזו והם שכחו להעלות אותה על הטיסה.

גרין הרגיש שהוא מאבד שליטה. הוא בעיקר חש אידיוט. למה עשיתי את זה? מדוע הסכמתי ליטול חלק במשחקים של הרב? הוא חש זעם על הרב, על העם היהודי ועל האלוקים בכבודו ובעצמו. בסך הכול ניסיתי לעזור לך, ריבונו של עולם, וככה אתה מחזיר לי... באמצע הלילה המטוס נחת בחניית ביניים בשיקגו. הפרופסור הנכבד איבד את כל המעצורים. הוא הרים טלפון לביתו של הרב וירה בזעם: "מול העיניים שלי עומד דוכן נקניקיות טרף ואני עומד להזמין שלושה סנדוויצים בגללך".

הייתה שתיקה מעבר לקו. חצות לילה, מצד אחד החזיק את השפופרת רב עייף, מצד שני יהודי רעב ונעלב. לפתע אמר הרב: "וולוול, פעמים רבות שאלת אותי, מה המטרה של היהדות? לאן כל זה הולך? מה התכלית שעומדת בבסיס הכול? ובכן, הלילה אני עומד לגלות לך את הסוד. היהדות היא לעזור בנחיתת ביניים בשיקגו, להרגיש שהבטן מתהפכת מרעב, להיות שם לבד בלי שאיש אינו רואה אותך - ולא לקנות נקניקיה. זאת היהדות וכל השאר הוא הפירוש". גרין צרח לתוך השפופרת: "ראבי, עד עכשיו חשבתי שאתה משוגע. עכשיו זה ברור לי" וטרק אותה.

הוא נעמד בתור לדוכן המזון המהיר, הוא התלבט האם למרוח חרדל או קטשופ על הנקניק, אבל הוא לא היה מסוגל לעשות את זה. לא כי הוא גדול, לא כי הנקניקיה גדולה, כי האלוקים גדול משניהם. וזאת כל היהדות. גרין עזב את התור, נרדם על ספסל, והפך להיות אדם אחר.

מעט לעת מגיע רגע של צלילות דעת ועומק פנימי, ואנו שואלים את עצמנו: מה המטרה בכל זה? למה האלוקים החליט לעזוב את העיסוקים הגדולים שלו ולתת תורה ומצוות בעולם הזה? מה היה חסר לפני מתן תורה שהאלוקים רצה לשנות עם נתינת התורה?

החסידות מוצאת את התשובה במדרש תנחומא העוסק במצווה הראשונה שהעניק הא-ל לאנושות: חטא עץ הדעת. הסיפור היה שהאלוקים הרשה לאדם לאכול מכל פרי עץ הגן ורק להימנע מאכילת עץ אחד ובודד: עץ הדעת. כאן עולה בעוצמה השאלה, מה המשחקים הללו? אם האלוקים אינו רוצה שהאדם יאכל מהעץ, שלא ישים אותו שם?

המדרש עונה במשפט אחד שהוא תכלית הכול. **4. תנחומא נשא טז: בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, נתאווה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים.** ברא את האדם וציווה אותו: 'מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו'. עבר על ציוויו. אמר לו הקב"ה: כך הייתי מתאווה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים, ודבר אחד ציוויתי אותך ולא שמרת אותו.

הקב"ה התאווה ליצור דירה ראויה בממלכת החושך. הוא מעוניין שממלכת האופל הזו תהפוך להיות ממלכה אלוקית הגונה. הוא מבקש לראות את האדם מתעלה אל מעבר לעצמו והופך להיות משכן ומכון לשבתו יתברך.

וכאן מגיעים אל מרכיב ההכרח והעבדות: ככל שחשוב לבחור מרצוננו הטוב, אך הבחירה היא מוגבלת. היא משאירה את האדם בתוך הכבלים של עצמו. זה שוב הוא והוא והוא. העבדות, לעומת זאת, היא מתנת הקפיצה אל על. הרגע בו אדם מתעלה אל מעבר לעצמו ועושה כי האלוקים ציווה – הוא הוא רגע הפריצה לעבר האלוקות.

למה הדבר דומה? מערכת זוגית היא מרקם בו שני בני הזוג פועלים למען הזוגיות. אולם יש פעולות כאלו שהן הגיוניות ומובנות, כמו לקנות לחם וחלב בבוקר. אולם לעתים צד אחד נדרש לעשות פעולות שנראות לו כמו טיפשות מוחלטת ובזבוז זמן וכסף, אך בן הזוג רוצה בהן. ובכן, איזו בין שתי הפעולות מבטאת קשר עמוק יותר ואף יוצרת חיבור אמיץ יותר? התשובה ברורה. פעולה הגיונית נעשית בסופו של דבר למענך, ואילו סיוע בלתי סביר חוצה את גבולות האישי ומבטא את ההיפתחות אל הזולת.

כפיית ההר במתן תורה, אם כן, לא נועדה רק לחזק את החשק, אלא הרבה יותר מכך: ליצור מרכיב מהפכני בקשר בין עם ישראל והאלוקים. לא רק אנשים זרים שמצייתים לרצונו, אלא יהודים שנולדים מחדש, פורצים אל מעבר לעצמם והופכים להיות שגרירים של השכינה.

ליקוטי שיחות לו/15: כאשר הביטול וקבלת עול הם מצד האדם, שהוא קיבל על עצמו להיות עבד המלך, הרי בביטול זה יש בדקות גם תערובת של מציאות האדם, ואמתית ענין הביטול הוא כאשר הוא בא לגמרי מצד המלך עצמו, שהמלך עושה אותו לעבד. וזו פנימיות הענין ד'כפה עליהם הר כגיגית' דאז נשלם הענין דעבדי ה' בתכלית, שביטולם להקב"ה אינו תלוי במציאותם (שהם הקדימו נעשה לנשמע), אלא מצד הקב"ה, שאז הביטול הוא גם אמתו ופנימי יותר.

קעת אפשר לקבל מבט חדש על מרכיב ה"ייסורים והקושי" הכרוך בקבלת התורה, כפי שהובא לעיל. הכוונה איננה לייסורים וקושי חיצוניים, אלא לייסורים גדולים יותר – מתוכו של האדם עצמו.

הדבר הקשה ביותר עבור האדם הוא לוותר על העצמאות שלו. להודות שיש משהו או מישהו גדול ממנו ולצקת את חייו על תבנית של שעבוד. ולכן אנו מחפשים כל הזמן הסברים הגיוניים למצוות של ה', הכול במטרה להרגיש איכשהו שולטים בחיים שלנו. וזה בדיוק האתגר בפני הלומד תורה: להודות בכנות כי התורה גדולה ממנו והוא אינו אלא מנסה להתקרב לחכמה האלוקית.

תורת מנחם תשח"י ג/66: 'לא נתנה תורה אלא ע"י ייסורים ועוני', הכוונה ב'עוני' – אינה בגשמיות, שהרי ר"א בן חרסום זכה לתורה אף שהי' עשיר גדול, אלא לעוני ברוחניות, בידיעה שמצד עצמו אין לו שייכות לתורה, ואין זה אלא שנותנים לו מלמעלה, ועל ידי ידיעה והכרה זו – התורה מתקיימת אצלו. וכמו"כ בענין ה'יסורין' – הכוונה היא ברוחניות – מצד העדר ההשגה: שהתורה היא בלי-גבול וכל מה

שיודע אינו משיג אלא את חיצוניות העניין, ואילו בפנימיות העניין לא נגע כלל. ובידעו זאת אינו מתנשא בעצמו, ואדרבה – יש לו יסורים מהעדר השגתו ו"לבו דואג בקרבו - ואז התורה מתקיימת.

זהו היבט אחד של העבדות, אך יש לה גם היבט אחר, הפוך: עבדות לקב"ה היא תכלית האושר אליה יכול להגיע האדם בעולם הזה. נשים לב שכאשר אנו עושים מצווה בקלות, אנו חולפים על ידה וממשיכים הלאה. אך כאשר זוכים להתעלות על המידות שלנו ולעשות מצווה שאיננה קלה ואיננה באה לנו בטבעיות – אז חווים אושר שאין כדוגמתו. אנו יודעים לומר: **היום עשיתי משהו בשביל הקב"ה.**

כך מסבירים חסידים את העובדה ששמחת בית השואבה הייתה גדולה מכל שמחה אחרת במהלך השנה. משום ששמחה הבאה מיין היא שמחה מצד כלי האדם, בעוד ששמחה הבאה מניסוך מים על המזבח – היא אושר טהור שבא אך ורק מצד הזכות לקיים מצוות ה'. וזאת התגשמות העצמי העמוקה ביותר. היא גם זו שפורצת את גבולות הגלות ומחישה את גאולת ישראל וביאת משיח בקרוב ממש.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**